

Research Barriers for Educators

بررسی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگی

Seyfollah Fazlollahi Ghomshi, Abbas Ali Norouzi, Mansoureh Malaki Tavana

¹Department of Educational Administration and Planning, Islamic Azad University, Qom, Iran

²MSc student, Adult Education, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

³Expert and Middle School Teacher, District 2 of education and training organization, Qom, Iran

سیف اله فضل الهی قمشی، عباس علی نوروزی، منصوره ملکی توانا

^۱گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

^۲آموزش بزرگسالان، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

^۳ناحیه دو آموزش و پرورش ناحیه ۲، قم، ایران

Abstract

چکیده

This study aimed to assess research barriers for educators and its related solutions. This is a descriptive survey study. Statistical population was middle school teachers in district 2 of education and training organization in Qom (Iran). 97 educators were selected through random sampling. Data collection was done using a researcher-made questionnaire (its reliability was 0.87) based on a five point Likert scale. Data analysis was done through descriptive and differential statistics (X^2 test, one-sample Z-test and ANOVA). Results showed that cultural, individual (technical and specialization) factors, method of presenting research services, administrative-structural and motivational factors were preventive factors affecting educators' research performance. In addition, the most frequent barriers were lack of team working in research performance, lack of institutionalized culture in the field of research, lack of authorities' attention toward educators' research. The most important solutions were to allocate some educators' time to research, and to pay attention to their earning. There was no significant difference between different barriers.

تحقیق حاضر به بررسی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگی و راهکارهای برون رفت از آن پرداخته است. روش تحقیق توصیفی - پیمایشی و جامعه آماری شامل دبیران مدارس راهنمایی ناحیه ۲ آموزش و پرورش قم بود که تعداد ۹۷ نفر از آنان به شیوه تصادفی ساده انتخاب شدند. داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه محقق ساخته با پایایی ۰/۸۷ بر مبنای مقیاس درجه بندی ۵ سطحی لیکرت و آرایش رتبه‌ای جمع‌آوری شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر روش‌های آمار توصیفی از آمار استنباطی در حد آزمون مجذور کای (X^2)، آزمون Z یک گروهی (تک نمونه‌ای) و آزمون تحلیل واریانس یک راهه (F) استفاده شد. نتایج به نشان داد که به ترتیب، عوامل فرهنگی، فردی (فنی و تخصصی)، نحوه ارائه خدمات پژوهشی، عوامل اداری - ساختاری و انگیزشی در پژوهش‌های فرهنگی نقش بازدارندگی دارند و پایین بودن روحیه فعالیت‌های گروهی و تیمی برای انجام پروژه‌های تحقیقاتی، نهادینه نشدن فرهنگ پژوهش در میان فرهنگیان، اهمیت ندادن مسئولین به پژوهش‌های فرهنگیان از الویت‌دارترین موانع هستند و اختصاص بخشی از وظایف آموزشی معلمان به تحقیق و رسیدگی به وضعیت معیشتی آنان به ترتیب از مهمترین و الویت‌دارترین راهکارهای برون رفت به شمار می‌روند. تفاوت میزان شدت بازدارندگی عوامل مختلف مورد مطالعه نیز معنادار نیست.

واژگان کلیدی: پژوهش، موانع پژوهش، فرهنگیان، راهکارهای

برون رفت

Key words: Research, Research barriers, Educators, solution Strategies

ارتباط ارگانیک بین آنها (میر کمالی، ۱۳۸۲، ص ۴۱) نیازمند پژوهش مستمر و به روز است، بلکه می‌تواند با بهره‌گیری از پتانسیل عظیم انسانی در اختیار (معلمان)، به عنوان برون‌دادهای نظام آموزش عالی، علاوه بر نقش آفرینی در چرخه تولید و مدیریت دانش، تحقیقات گسترده‌ای را به ویژه در زمینه‌های کاربردی و گره‌گشایی از دشواری‌های آموزش و پرورش و ارتقای روش‌های آموزشی (یاددهی و یادگیری) و ایجاد روحیه کنجکاوی، پرسشگری، خلاقیت، جستجو و پژوهش در آینده‌سازان بر عهده داشته باشد و رویکردهای موجود در تعلیم و تربیت را به سمت محوریت تحقیق هدایت کند و از سوی دیگر موجبات پویایی بیشتر آن را فراهم سازد.

امروزه پژوهش به عنوان زیر بنای توسعه و پیشرفت جامعه به شمار می‌رود. به طوری که می‌توان اذعان داشت که بدون پژوهش، شاهد رشد و توسعه پایدار نخواهیم بود (Abdolhak, Grostick, & Alice, 2001). به عبارت دیگر، عصر حاضر، عصر پژوهش‌های علمی پیشرفته است. گسترش دانش و فناوری نوین و توانایی بالای بشر معاصر در حل مشکلات و مسائل جامعه، حاصل پژوهش بوده است و هر اندازه که مسائل جامعه پیچیده‌تر می‌گردد، ضرورت پرورش و جلب نیروهای پژوهشگر و ایجاد تشکیلات برای برنامه‌ریزی و ساماندهی فعالیت‌های پژوهشی هوشمندانه نیز بیشتر احساس می‌شود. دانشمندان، تحقیقات را یکی از محورهای کلیدی در امنیت ملی کشورها دانسته، بر این باورند که پیشرفت در هر زمینه‌ای، به پژوهش و برنامه‌ریزی دقیق نیاز دارد (خوش فر، ۱۳۷۹، ص ۱۰۳ - ۹۸). اقتصاد و پیشرفت مبتنی بر علم و فناوری، به عنوان پدیده‌ای جدید در مناسبات جهانی آشکار گشته و نقش آن به عنوان عامل دانش و دانایی محوری در رشد و توسعه اقتصادی مسجل شده است (Paradcy & Roseboom, 1998). مسأله پژوهش یکی از مهمترین شاخص‌های توسعه علمی در هر کشوری به شمار می‌رود (Hafler, Fredrick & lovejoy, 2000). بنابراین پژوهش همواره باید با جدیت، شکیبایی، مطالعه گسترده، تردید علمی، علاقه و کاوش مستمر همراه بوده، زمینه کشف، توصیف، تبیین و پیش‌بینی و کنترل پدیده‌ها و گسترش دانایی را فراهم سازد.

یکی از اهداف سازمان‌های آموزشی و تحقیقاتی در هر جامعه‌ای، تربیت و پرورش انسان‌هایی توانا در امور پژوهشی و تحقیقاتی است. به طوری که یکی از شاخص‌های رشد و توسعه هر کشور، توان و ظرفیت علمی بالفعل آن است (تابعی و محمودیان، ۱۳۸۶، ص ۵۲). ارتقای این توان به بهبود وضعیت تولید اطلاعات علمی بستگی دارد و پژوهش‌های علمی و سرمایه‌گذاری به تحقق این مهم منجر می‌شود. از آنجا که افزایش و تعمیق فعالیت‌های پژوهشی زمینه‌ساز اصلی توسعه و پیشرفت یک جامعه به شمار می‌روند، امروزه بخش قابل توجهی از امکانات کشورهای پیشرفته جهان، صرف امور پژوهشی می‌شود (تصویری قمصری و جهان نما، ۱۳۸۵، ص ۱۰۷). بدون شک دستاوردهای زندگی امروزه، نتیجه این مطالعات و پژوهش‌هاست. ویژگی‌های زندگی دوران معاصر، از جمله رشد و تحول سریع و روز افزون علم و فناوری و رقابت‌های بین‌المللی در عرصه تولید دانش و فنون، نیازمند تربیت دانش‌آموختگان خلاق، نوآور، با مطالعه و پژوهشگر است (رضایی و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۱۵۱). علاوه بر این، یکی از شاخص‌ترین مقولات مورد بحث در آموزش عالی، موضوع «آموزش مبتنی بر پژوهش» و برداشت‌های گوناگون از نحوه اجرای آن است. فائق آمدن بر فاصله موجود میان حوزه‌های آموزش و پژوهش با رخنه کردن پژوهش در بدنه آموزش عالی و به ویژه در حوزه آموزشی امکان‌پذیر است (Entwistl, 2002). آموزش و پرورش نیز به عنوان بنیادی‌ترین ساز و کار جامعه برای ادامه حیات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، نه تنها جهت تحقق رسالت‌های خود از جمله، انتقال فرهنگ (فرهنگ‌پذیری)، پرورش اجتماعی (جامعه‌پذیری)، پرورش سیاسی، تربیت حرفه‌ای و تخصصی، نوآوری و تغییر، یگانگی اجتماعی، انتظام اجتماعی، رشد شخصیت، دگرگون‌سازی نظام طبقاتی جامعه، تسهیل تحرک اجتماعی (علاقه‌بند، ۱۳۸۵، ص ۱۷) و رسیدن به مهمترین هدف خود در رشد شناختی، یعنی توانمندسازی دانش‌آموزان در درک پدیده‌ها و سیستم‌های موجود جهان و سلسله‌مراتب و

و ... روبه‌رو هستند. با وجود اینکه پژوهش یکی از عمده‌ترین عوامل رشد و توسعه جوامع بشری است، متأسفانه با بررسی تحقیقات انجام شده در ایران و مقایسه کمی و کیفی آنها با کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، اختلاف قابل توجهی از نظر شاخص‌های تحقیق (تعداد محقق، بودجه، تعداد کتاب‌های منتشر شده و نشریه‌های علمی و...) دیده می‌شود (Halid & Darrel, 1998). کمیت و کیفیت تولید علمی (طرح‌ها و مقالات پژوهشی) یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه علمی هر جامعه است (محمدی، ۱۳۷۸، ص ۹۸). سطح تکنولوژی و توسعه، تناسب مستقیمی با شاخص‌های اصلی تحقیق و پژوهش یعنی میزان سرمایه‌گذاری در پژوهش و تعداد نیروهای پژوهشگر دارد. در سال ۱۹۹۰ معادل ۹۶٪ بودجه تحقیقاتی جهان در کشورهای توسعه یافته و تنها ۴٪ آن در کشورهای در حال توسعه هزینه شده است که سهم کشورهای مسلمان از این میان تنها ۱٪ بوده است (یحیی، ۱۳۷۹، ص ۲۴).

آموزش و پرورش نیز به عنوان یکی از ساختارهای علمی - فرهنگی و آموزشی، علی‌رغم برخورداری از نیروی عظیم انسانی اعم از معلمان دلسوز و تحصیل کرده و دانش‌آموزان مستعد و خلاق، تا حدودی با دشواری‌های مذکور درگیر بوده، راهبرد روشی برای پژوهش ندارد و این امر سبب شده است تا نتواند جایگاه تحقیق و محقق و نقش آنها را در پیشرفت، توسعه و تعالی جامعه مشخص و نهادینه نماید. لذا گاهی به پژوهش به عنوان یک فعالیت روبنایی و سطحی نگریسته می‌شود و جو مناسبی برای تحقیقات وجود ندارد و این مسأله نه تنها موجبات دوری بخش عظیمی از فرهنگیان از پژوهش را به دنبال دارد بلکه انگیزه مطالعه را کاهش داده، زمینه را برای افسردگی و استهلاک شغلی هموار می‌سازد. برای رفع این مشکلات، نه تنها مؤسسات آموزش عالی و مراکز پژوهشی، بلکه آموزش و پرورش نیز باید بر ضرورت اصلاح و تغییر ساختار و ساز و کارهای تحقیقاتی و فنون و شیوه مدیریت تحقیقات تأکید کرده، به دنبال افزایش بهره‌وری تحقیقات باشد. از جمله اقدامات کار ساز در این زمینه می‌توان به برنامه‌ریزی راهبردی، وجود ساختارها، روش‌ها، دستورالعمل‌ها، سازماندهی، استفاده از تجهیزات، فناوری، منابع انسانی و

امروزه پژوهش مهمترین شاخص توسعه یافتگی جوامع برای رسیدن به جامعه دانایی محور است. پژوهش نیروی محرکه توسعه همه جانبه و پایدار در ابعاد فرهنگ، اقتصاد، سیاست و جامعه است. علی‌رغم جایگاه رفیع پژوهش، این حوزه با دشواری‌های ساختاری و عملکردی فراوان روبه‌رو است و ضعف پژوهش و عقب ماندگی علمی مهمترین دغدغه و مانع اصلی پیشرفت جوامع در حال توسعه است (امیری، ۱۳۸۱، ص ۵۲). عدم پشتیبانی دولت از نهادهای پژوهشی، ضعف مدیریت و تصمیم‌گیری، فقدان ساختارهای تحقیقاتی پویا و مستقل، عدم هماهنگی در سیاستگذاری و اجرا، نبود رویکرد نظام‌گرا در تبیین نیازها و الویت‌های پژوهشی، روشن نبودن راهبرد توسعه، وابستگی روانی به فناوری خارجی، بی‌اعتمادی به توان فناوری علمی داخلی و دستاورهای پژوهشی، فقدان مدیریت علمی (سعادت، ۱۳۸۲، ص ۱۰) فقدان نگرش مثبت نسبت به نقش تحقیقات در تقویت بنیان‌های اقتصادی و اجتماعی، فقدان یک سیستم هماهنگ و کارآمد اطلاع‌رسانی برای جلوگیری از موازی‌کاری و هدر رفتن منابع، ضعف در سیستم طبقه‌بندی و نگهداری اطلاعات و عدم دسترسی به نتایج تحقیقات در سطوح ملی و بین‌المللی، عدم سرمایه‌گذاری در اشاعه فرهنگ پژوهش، کمبود وسایل و تجهیزات نوین اطلاع‌رسانی، پایین بودن حجم سرمایه‌گذاری و اعتبارات پژوهشی، دولتی بودن نهادهای پژوهشی و ضعف شدید فرهنگ تعاون و کار جمعی میان پژوهشگران و مراکز تحقیقاتی از دغدغه‌ها و چالش‌های موجود در حوزه پژوهش است.

از سوی دیگر ساختار تحقیقاتی مؤسسات علمی و پژوهشی با دشواری‌هایی چون استقرار مقررات انعطاف‌ناپذیر، محوریت آموزش به جای پژوهش، ضعف فرهنگ پژوهش و رواج سطحی‌نگری و فقدان کادر علمی صرفاً پژوهشی، تکیه بر اعتبارات دولتی، روشن نبودن اهداف و رسالت‌ها (منصوری، ۱۳۷۰، ص ۶۲ - ۶۰)، نبود انگیزه پژوهش، مشکلات معیشتی محققان، دشواری تصویب طرح‌ها، فقدان نظام صحیح ارزیابی و نظارت بر طرح‌های تحقیقاتی، کمبود پژوهشگر، فقدان نظام شایسته‌سالاری و انزوای نیروهای علمی و در نهایت، پدیده مهاجرت نخبگان

پژوهشی توسط سادرلند (Saderland) در آمریکا تحت عنوان «ادراک معلمان از تحقیق و پژوهش» انجام شده است. نتایج حاکی از این بود که اکثر معلمان معتقدند که تحقیق و پژوهش در بهبود حرفه‌ای، ایجاد خلاقیت و تغییر دیدگاه‌های آنها مؤثر بوده است (به نقل از خواجه بهرامی، ۱۳۸۳، ص ۷۷). پژوهش دیگری توسط جفری و جیمز (Jefry Jeyms) با عنوان «تأثیر تحقیق و پژوهش معلمان در بهبود جو مدارس» انجام شد که نشان داد هر چه معلمان بیشتر تحقیق و پژوهش داشته باشند، جو مدرسه دارای انعطاف و اثر بخشی بیشتری خواهد بود (به نقل از باجلان، ۱۳۸۵، ص ۱۱۳).

صافی (۱۳۸۰) مشکلات و چالش‌های پژوهش در آموزش و پرورش را در نبود خط مشی جامع مبتنی بر مطالعات نظام‌یافته، نارسایی استفاده از نیروی انسانی کارآمد در امر پژوهش، ضعف انگیزه‌های لازم در پژوهشگران، ناهماهنگی سازمان‌ها در امر پژوهش، کمبود بودجه و وجود بوروکراسی اداری در جهت هزینه کردن بودجه مصوب، کمبود ارتباطات لازم میان سازمان‌های پژوهشی آموزش و پرورش و سازمان‌های عالی، کمبود مراکز اطلاع رسانی و عدم کاربرد نتایج پژوهش در تصمیم‌گیری‌ها توصیف می‌کند.

خواجه بهرامی (۱۳۸۳) در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش معلمان بر فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه معلمان منطقه ماهان کرمان» نشان داد که به ترتیب، آگاهی معلمان از روش تحقیق، اثر دادن فعالیت پژوهشی در ارزشیابی، استفاده از نتیجه پژوهش در عمل و در نهایت تشویق مادی و غیر مادی بر گرایش معلمان به فعالیت‌های پژوهشی اثر دارد.

عموزاده مهدیرجی (۱۳۸۴) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر گسترش طرح معلم پژوهنده در بین معلمان ابتدایی شهر تهران» به این نتیجه دست یافت که عوامل سازمانی، تسهیلات مالی، عوامل آموزشی و عوامل فرهنگی - اجتماعی در گسترش طرح معلم پژوهنده در میان معلمان ابتدایی مؤثر است.

کمالی (۱۳۸۵) در بررسی موانع و مشکلات انجام تحقیقات مشارکتی در ایران نشان داد که مشکلاتی از قبیل، نوع و ساختار سازمانی و اداری، اعتماد ضعیف مدیران

فرهنگ سازی اشاره کرد (طیبی، ۱۳۷۶، ص ۱۲۴ - ۱۲۶) تا بدین وسیله مسائل و ضعف‌ها شناسایی و با راهکارهای مناسب مرتفع گردد و زمینه برای پویایی علمی و تحقیقاتی فرهنگیان مهیا شود.

تحقق این مهم، مستلزم عزم مسؤلان و متولیان آموزش و پرورش است تا بتوان در به روز کردن علم و دانش فرهنگیان قدمی برداشت. در این راستا برای تحقق اهداف پژوهشی آموزش و پرورش، بررسی عوامل بازدارنده مؤثر بر انجام پژوهش فرهنگیان امری اجتناب ناپذیر بوده است و آگاهی از موانع مذکور و رفع آنها به منظور ارتقای سطح کمی و کیفی پژوهش و افزایش کارایی پژوهشی فرهنگیان، بسیار ضرورت دارد.

بنیز (Bennis, 1999) در تحقیق خود ضعف کارآمدی مدیریت را ویژگی مشترک اغلب سازمان‌های پژوهشی ذکر کرده، معتقد است که آنها نیز مانند بسیاری از سازمان‌های دیگر نتوانسته‌اند گام‌های مؤثری برای غلبه بر موانع و مشکلات خود بردارند.

کوک (Cook, 2001) ابهام در حوزه وظایف مدیران پژوهشی و به دنبال آن، ابهام در تعیین معیارهای آزمون اثر بخشی فعالیت‌های این حوزه را از جمله موانع توسعه پژوهش دانسته است.

نتایج تحقیق ادوارد (Edvard, 2002) نشان داد که لذت همکاری در گروه پویا، مشارکت در کار گروهی و احساس ارزشمند بودن در یک گروه موجب افزایش انگیزه محقق می‌شود.

کوهن و جنینگ (Cohen & Jenning, 2002) نشان دادند که در صد قابل توجهی از وقت هیأت علمی صرف آموزش می‌شود و اکثر اعضای هیأت علمی در کشورهای در حال توسعه، وقت کافی برای انجام امور پژوهشی ندارند.

عواملی چون قابلیت دسترسی به نتایج تحقیق، اطمینان و اعتبار کم به نتایج تحقیق، شکاف بین محققان و استفاده کنندگان و عوامل سازمانی از اصلی‌ترین موانع به کارگیری یافته‌های پژوهش به شمار می‌روند (oplátka, Hemsley Brown & 2005). ویژگی‌های محیط کار و ویژگی‌های فردی از موانع عمده انجام پژوهش محسوب می‌شوند (Carrion, Woods & Norman, 2004).

به تحقیقات، ضعف آیین نامه‌های تشویقی، آموزش‌های ضعیف و نامناسب محققان، تأکید بر کمیت به جای کیفیت در انجام تحقیقات و ضعف فرهنگ انجام کار گروهی بر سر راه انجام تحقیق وجود دارند.

فضل الهی (۱۳۸۸) در مقاله «شناسایی و الویت بندی موانع تولید علم از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های استان قم» نشان داد که مهمترین موانع بازدارنده تولید علم به ترتیب شامل موانع انگیزشی، موانع اقتصادی، موانع اداری و بوروکراتیک، موانع مربوط به نحوه ارائه خدمات علمی - پژوهشی و موانع فردی مربوط به توانمندی‌های فنی و تخصصی آنان است. تأکید بر آموزش محوری دانشگاه‌ها به جای پژوهش محوری، عدم حمایت‌های مالی در انتشار، تألیف، ترجمه کتب و مقالات و پایین بودن تسلط اساتید به زبان انگلیسی به ترتیب سه مانع مهم مورد تأکید بودند و آشنایی اندک آنان با شیوه‌های پژوهش علمی کم اثرترین عامل در این فرایند شناخته شد.

زارع احمد آبادی و همکاران (۱۳۸۸) به این نتیجه رسیدند که موانع مربوط به ساختار آموزشی بیشترین تأثیر را بر ناکارایی پژوهشی در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشور از خود به جا گذاشته است و معتقدند که ایجاد زیر ساخت‌های لازم برای تشویق، روش کارگاهی در پژوهش و ایجاد ارتباط بین صنعت و مراکز اجرایی با دانشگاه، و کارآمد کردن سیستم تأمین و پرداخت اعتبارات پژوهشی به همراه تشویق محققان به تمرکز صرف بر روی پژوهش موجب بهبود و افزایش عملکرد پژوهشی خواهد شد.

سرشتی و همکاران (۱۳۸۹) نشان دادند که مهم ترین موانع انجام پژوهش به ترتیب، عدم ایجاد انگیزه در پژوهشگران، کمبود وقت و مشغله زیاد، مقررات دست و پاگیر اداری، عدم استفاده از نتایج تحقیق و ناتوانی ترجمه مقالات فارسی به زبان‌های دیگر هستند و کم اثرترین موانع بی‌علاقگی به امر پژوهش، ناتوانی در استفاده از کامپیوتر و مفید نبودن پژوهش است.

با توجه به مطالب یاد شده در این تحقیق، عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان و راهکارهای برون رفت از آن از دیدگاه دبیران مدارس راهنمایی ناحیه ۲ آموزش و پرورش قم مورد بررسی قرار می‌گیرد تا ضمن

شناسایی و اولویت بندی عوامل بازدارنده، همچنین شناسایی و الویت بندی راهکارهای برون رفت از عوامل بازدارنده با تأملی بر وضعیت پژوهش، لزوم توجه و حساسیت مدیران آموزش و پرورش را نسبت به نقش پژوهش‌های فرهنگیان در ارتقای سطح علمی و عملی فرایند تعلیم و تربیت در جامعه یادآور شود. به عبارت دیگر، هدف کلی این تحقیق شناسایی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان از دیدگاه دبیران مدارس راهنمایی ناحیه ۲ آموزش و پرورش قم در سال تحصیلی ۹۰ - ۸۹ بود.

روش تحقیق

روش تحقیق از نظر اهداف کاربردی و از نظر شیوه جمع‌آوری اطلاعات توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری ۱۳۰ نفر، شامل دبیران مدارس راهنمایی ناحیه ۲ آموزش و پرورش قم در سال تحصیلی ۹۰ - ۸۹ بود که بر اساس جدول Morgan & Krejcie (اقتباس از حسن زاده، ۱۳۸۲، ص ۱۳۳) تعداد ۹۷ نفر به شیوه تصادفی ساده به عنوان نمونه آماری برای اجرای پرسشنامه انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته، حاوی ۳۰ سؤال بسته پاسخ از نوع مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت و تعداد ۱۲ راهکار در قالب آرایش رتبه‌ای که از آزمودنی‌ها می‌خواست تا به ترتیب اهمیت از ۱ تا ۵ نمره گذاری کنند. جهت حصول اطمینان از روایی صوری و محتوا، پرسشنامه به تنی چند از استادان رشته‌های علوم تربیتی و معلمان با سابقه در امر پژوهش ارائه گردید. سپس گویه‌های مورد توافق و برخی از گویه‌های پیشنهادی در ابزار اندازه‌گیری لحاظ و بقیه مواردی که از نظر ایشان ارتباط چندانی با موضوع نداشت اصلاح و یا حذف شد. پایایی پرسشنامه براساس آلفای کرانباخ (Cronbach alpha) نیز ۰/۸۷ به دست آمد. پس از اجرا ۸۹ نفر پرسشنامه را کامل کردند (نرخ پاسخ‌گویی ۰/۹۱۷). برای تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر آمار توصیفی از آمار استنباطی درحد آزمون بی پارامتریک (Nonparametric) خی دو یا کای اسکویر (Chi - Square one-sample Z) به منظور تصمیم‌گیری در مورد وجود تفاوت معنادار بین فراوانی‌ها، آزمون Z یک گروهی (one-sample Z - test) و تحلیل واریانس یک راهه (F) استفاده گردید.

یافته‌ها

داده‌های جدول ۲ توزیع فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به تعداد ۶ گویه انتخاب شده برای عوامل انگیزشی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان را نشان می‌دهد. بر اساس داده‌ها، بیشترین میانگین (۴/۰۴) مربوط به گویه ۲ است و پس از آن گویه ۴ با میانگین (۳/۹۸) و گویه ۶ با میانگین (۳/۹۲) به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند و گویه ۱ با میانگین (۳/۲) در پایین‌ترین رتبه قرار دارد. تجزیه و تحلیل اطلاعات بر اساس آزمون مجذورکای نشان می‌دهد که چون χ^2 دو محاسبه شده (۳۳/۹۷) از $\chi^2_{df=4}$ جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $\alpha = 0/01$ و $df=4$ (۱۳/۲۸) بزرگ‌تر است، پس تفاوت بین میانگین فراوانی قابل مشاهده و فراوانی مورد انتظار معنادار بوده و با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که عوامل انگیزشی در فعالیت‌های پژوهشی نقش بازدارندگی زیادی دارد.

جدول ۱ توزیع فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به هر کدام از گویه‌های در نظر گرفته شده برای عوامل فردی (فنی و تخصصی) مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان را به همراه میانگین نمرات هر کدام نشان می‌دهد. بر اساس داده‌های جدول، بیشترین میانگین (۴/۲) مربوط به گویه ۲ است. در دومین رتبه گویه ۶ با میانگین (۴/۰۹) و کمترین میانگین (۳/۷۱) مربوط به گویه ۳ می‌باشد. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که میانگین همه گویه‌ها از حد متوسط مورد انتظار (۳) بزرگ‌تر بوده و بر اساس آزمون χ^2 دو، چون χ^2 دو محاسبه شده (۴۴/۹۷۶) از $\chi^2_{df=4}$ جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $\alpha = 0/01$ و $df=4$ (۱۳/۲۸) بزرگ‌تر است. پس تفاوت بین میانگین فراوانی‌های قابل مشاهده و مورد انتظار معنادار است و با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که عوامل فردی (فنی و تخصصی) تأثیر زیادی در بازداری از پژوهش‌های فرهنگیان دارد.

جدول ۱- فراوانی و درصد پاسخ‌های دبیران به عوامل فردی (فنی - تخصصی) مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان

رتبه	میانگین	گویه‌ها					فراوانی	درصد
		بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد		
۱	۴	۲	۵	۱۷	۳۲	۳۳	فراوانی	دشواری بودن تأمین هزینه‌های پژوهشی برای معلمان
		۲	۶	۱۹	۳۶	۳۷	درصد	
۲	۴/۲	-	۲	۱۷	۳۱	۳۹	فراوانی	پایین بودن میزان آشنایی معلمان با متدولوژی و روش‌شناسی تحقیق
		-	۲	۱۹	۳۵	۴۴	درصد	
۳	۳/۷۱	۲	۹	۲۵	۳۰	۲۳	فراوانی	آشنایی کم معلمان با شیوه‌های بهره‌گیری از اینترنت، رایانه و منابع پژوهشی
		۲	۱۰	۲۸	۳۴	۲۶	درصد	
۴	۳/۸	۶	۷	۱۴	۳۴	۲۸	فراوانی	نداشتن فرصت کافی برای پرداختن به پژوهش به جهت توأم شدن آموزش و مسئولیت‌های اجتماعی فرهنگیان
		۷	۸	۱۶	۳۸	۳۱	درصد	
۵	۴/۰۸	۳	۵	۱۵	۲۵	۴۱	فراوانی	وجود اشتغالات فکری مختلف برای امرار معاش فرهنگیان
		۳	۶	۱۷	۲۸	۴۶	درصد	
۶	۴/۰۹	۲	۷	۱۳	۲۶	۴۱	فراوانی	دشواری بودن استفاده از پژوهش‌های خارجی به جهت ناآشنایی فرهنگیان با زبان‌های بین‌المللی
		۲	۸	۱۵	۲۹	۴۶	درصد	
-	۳/۹۸	۲	۶	۱۷	۳۰	۳۴	فراوانی	میانگین
		۲	۷	۱۹	۳۴	۳۸	درصد	
$\chi^2 = 44/976$		$df=4$					$\chi^2 \alpha(0/01) = 13/28$	

جدول ۲- فراوانی و درصد پاسخ‌های دبیران به عوامل انگیزشی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان

رتبه	میانگین	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	گویه‌ها			
							فراوانی	درصد		
۶	۳/۲	۲	۱۸	۳۶	۲۱	۱۱	فراوانی	تردید در صلاحیت علمی محققان فرهنگی در آموزش و پرورش		
		۲	۲۰	۴۱	۲۴	۱۲			درصد	
۱	۴/۰۴	۴	۶	۱۱	۲۹	۳۹	فراوانی	عدم ترغیب و تشویق فرهنگیان به مطالعه و تحقیق در آموزش و پرورش		
		۴	۷	۱۲	۳۳	۴۴			درصد	
۵	۳/۷۲	۱	۹	۲۸	۲۷	۲۴	فراوانی	پایین بودن میزان اعتماد به نفس فرهنگیان برای فعالیت‌های پژوهشی		
		۱	۱۰	۳۱	۳۰	۲۷			درصد	
۲	۳/۹۸	۲	۳	۱۶	۴۲	۲۶	فراوانی	پایین بودن علاقه نسبت به امر پژوهش در بین فرهنگیان		
		۲	۳	۱۸	۴۷	۲۹			درصد	
۴	۳/۸۸	۳	۳	۲۵	۲۹	۲۹	فراوانی	تأکید بر آموزش محوری به جای پژوهش محوری در آموزش و پرورش		
		۳	۳	۲۸	۳۳	۳۳			درصد	
۳	۳/۹۲	۲	۶	۱۷	۳۶	۲۸	فراوانی	عدم همکاری مناسب سازمان‌ها و مراکز اطلاعاتی با معلمان پژوهنده		
		۲	۷	۱۹	۴۰	۳۱			درصد	
-	۳/۷۹	۲	۸	۲۲	۳۱	۲۶	فراوانی	میانگین		
		۲	۹	۲۵	۳۵	۲۹			درصد	
								$X^2 = ۳۳/۹۷$	$df=۴$	$X^2 \alpha(۰/۰۱) = ۱۳/۲۸$

جدول ۳- فراوانی و درصد پاسخ‌های دبیران به عوامل مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهشی مؤثر بر فعالیت‌های فرهنگیان

رتبه	میانگین	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	گویه‌ها			
							فراوانی	درصد		
۶	۳/۷۵	۴	۷	۱۸	۳۸	۲۲	فراوانی	فراهم نبودن امکانات و تجهیزات مورد نیاز برای پژوهش فرهنگیان مانند کتابخانه تخصصی و..		
		۴	۸	۲۰	۴۳	۲۵			درصد	
۱	۴/۰۴	۳	۳	۶	۵۲	۲۵	فراوانی	فقدان فضای فیزیکی مناسب جهت کارهای تحقیقاتی فرهنگیان		
		۳	۳	۷	۵۸	۲۸			درصد	
۲	۳/۹۹	۲	۴	۱۶	۳۸	۲۹	فراوانی	عدم وجود نظام اطلاع رسانی مناسب جهت اشاعه یافته‌های پژوهشی فرهنگیان		
		۲	۴	۱۸	۴۳	۳۳			درصد	
۵	۳/۸۶	۲	۴	۱۸	۴۵	۲۰	فراوانی	دشواری بودن دسترسی به خدمات نرم افزاری مناسب برای پژوهش فرهنگیان		
		۲	۴	۲۰	۵۱	۲۲			درصد	
۴	۳/۹۵	۲	۵	۱۶	۳۸	۲۸	فراوانی	دشواری بودن دسترسی به استادان مجرب برای مشاوره و راهنمایی طرح‌های تحقیقاتی فرهنگیان		
		۲	۶	۱۸	۴۳	۳۱			درصد	
۳	۳/۹۷	۴	۳	۲۰	۲۷	۳۵	فراوانی	عدم برگزاری کارگاه‌های مناسب روش تحقیق برای فرهنگیان		
		۴	۳	۲۲	۳۰	۳۹			درصد	
-	۳/۹۳	۳	۴	۱۵	۴۰	۲۷	فراوانی	میانگین		
		۳	۴	۱۷	۴۵	۳۰			درصد	
								$X^2 = ۵۵/۸۸$	$df=۴$	$X^2 \alpha(۰/۰۱) = ۱۳/۲۸$

داده‌های جدول فوق توزیع فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به ۶ گویه مربوط به عوامل اداری و ساختاری مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان را نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات، بیشترین میانگین (۴/۰۷) مربوط به گویه ۵ است و پس از آن گویه ۴ با میانگین (۴/۰۶) در جایگاه دوم و گویه ۲ با میانگین (۳/۹۹) در رتبه سوم قرار گرفته است و گویه ۱ با میانگین (۳/۵) در پایین‌ترین سطح قرار دارد. تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس آزمون مجذورکای گویای این است که چون χ^2 دو محاسبه شده (۴۰/۴۴) از χ^2 جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $\alpha = ۰/۰۱$ و $df = ۴$ (۱۳/۲۸) بزرگ‌تر است، پس تفاوت بین میانگین فراوانی‌های قابل مشاهده و مورد انتظار معنادار بوده و با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که عوامل اداری و ساختاری بر فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان نقش بازدارندگی زیادی دارد.

داده‌های جدول ۳ توزیع فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به تعداد ۶ گویه مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهشی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان را نشان می‌دهد. طبق داده‌ها، بیشترین میانگین (۴/۰۴) مربوط به گویه ۲ است و پس از آن گویه ۳ با میانگین (۳/۹۹) در رتبه دوم قرار گرفته است و گویه ۱ با میانگین (۳/۷۵) در پایین‌ترین سطح قرار دارد. تحلیل اطلاعات بر اساس آزمون χ^2 دو محاسبه شده (۵۵/۸۸) از χ^2 جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $\alpha = ۰/۰۱$ و $df = ۴$ (۱۳/۲۸) بزرگ‌تر است، پس تفاوت بین میانگین فراوانی قابل مشاهده و مورد انتظار معنادار بوده و با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که عوامل مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهشی مؤثر بر فعالیت‌های فرهنگیان نقش بازدارندگی زیادی دارد.

جدول ۴ - فراوانی و درصد پاسخ‌های دبیران به عوامل اداری و ساختاری مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان

رتبه	میانگین	گویه‌ها						
		بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد		
۱	۳/۵	-	۱۸	۲۴	۳۱	۱۶	فراوانی	وجود قوانین و مقررات بازدارنده اداری - اجرایی برای پژوهش‌های معلمان
		-	۲۰	۲۷	۳۵	۱۸	درصد	
۲	۳/۹۹	۲	۶	۱۳	۳۸	۳۰	فراوانی	طولانی بودن فرایند طرح و تصویب پروژه‌های تحقیقاتی در آموزش و پرورش
		۲	۷	۱۵	۴۳	۳۴	درصد	
۳	۳/۸۲	۱	۵	۲۶	۳۴	۲۳	فراوانی	فقدان قوانین و مقررات مشخص برای ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی معلمان
		۱	۶	۲۹	۳۸	۲۶	درصد	
۴	۴/۰۶	۵	۵	۱۲	۲۵	۴۲	فراوانی	عدم حمایت مادی و مالی آموزش و پرورش از طرح‌های پژوهشی فرهنگیان
		۶	۶	۱۳	۲۸	۴۷	درصد	
۵	۴/۰۷	۳	۲	۱۷	۳۱	۳۶	فراوانی	به کارگیری نیروهای غیر متخصص (با تحصیلات غیر مرتبط) در پست‌های پژوهشی آموزش و پرورش
		۳	۲	۱۹	۳۵	۴۰	درصد	
۶	۳/۸۸	۲	۳	۲۵	۳۳	۲۶	فراوانی	مناسب نبودن شیوه ارزشیابی فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان در آموزش و پرورش
		۲	۳	۲۸	۳۷	۲۹	درصد	
-	۳/۸۹	۲	۶	۲۰	۳۲	۲۹	فراوانی	میانگین
		۲	۷	۲۲	۳۶	۳۳	درصد	
		$X^2 = ۴۰/۴۴$					$df = ۴$	$X^2 \alpha (۰/۰۱) = ۱۳/۲۸$

جدول ۵ - فراوانی و درصد پاسخ‌های دبیران به عوامل فرهنگی تأثیرگذار بر پژوهش‌های فرهنگی

ر تبه	میانگین	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	گویه‌ها		
۴	۴/۰۹	۱	۳	۱۳	۴۲	۳۰	فراوانی	عدم استفاده از نتایج پژوهش‌های معلمان	۱
		۱	۳	۱۵	۴۷	۳۴	درصد		
۵	۳/۹۳	-	۵	۲۰	۴۰	۲۴	فراوانی	فقدان راهبردهای مناسب برای فعالیت‌های پژوهشی معلمان در آموزش و پرورش	۲
		-	۶	۲۲	۴۵	۲۷	درصد		
۲	۴/۱۸	۱	۲	۱۲	۳۹	۳۵	فراوانی	نهادینه نشدن فرهنگ پژوهش در بین فرهنگیان	۳
		۱	۲	۱۳	۴۴	۳۹	درصد		
۶	۳/۸۵	۱	۷	۲۰	۳۷	۲۴	فراوانی	فقدان بینش روشن نسبت به پژوهش‌های فرهنگیان در آموزش و پرورش	۴
		۱	۸	۲۲	۴۲	۲۷	درصد		
۳	۴/۱۶	۱	-	۲۱	۲۹	۳۸	فراوانی	اهمیت ندادن مسئولین آموزش و پرورش به پژوهش‌های فرهنگیان	۵
		۱	-	۲۴	۳۳	۴۲	درصد		
۱	۴/۲۸	-	۴	۱۰	۳۲	۴۳	فراوانی	پایین بودن روحیه فعالیت‌های گروهی و تیمی در بین فرهنگیان برای انجام پروژه‌های تحقیقاتی	۶
		-	۴	۱۱	۳۶	۴۸	درصد		
-	۴/۰۸	۱	۳	۱۶	۳۷	۳۲	فراوانی		میانگین
		۱	۳	۱۸	۴۲	۳۶	درصد		
		$X^2 = ۶۰/۳۸$				$df=۴$		$X^2 \alpha(۰/۰۱) = ۱۳/۲۸$	

جدول ۶ - میانگین، واریانس و انحراف استاندارد عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگی

عوامل	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس
عوامل بازدارنده فردی (فنی و تخصصی)	۳/۹۸	۰/۱۸۷	۰/۰۳۵
عوامل بازدارنده انگیزشی	۳/۷۹	۰/۳۰۹	۰/۰۹۵
عوامل بازدارنده مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهشی	۳/۹۳	۰/۱۰۵	۰/۰۱۱
عوامل مربوط به نظام اداری و ساختاری	۳/۸۹	۰/۲۱۴	۰/۰۴۵
عوامل بازدارنده فرهنگی	۴/۰۸	۰/۱۶۲	۰/۰۲۶

جدول ۸ رتبه بندی راهکارهای برون رفت از عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگی را نشان می‌دهد. داده‌ها گویای این است که علی‌رغم کسب میانگین نمره بیشتر از حد متوسط مورد انتظار (۳) برای تمامی راهکارها؛ برگزاری همایش‌های علمی - تحقیقاتی برای فرهنگیان، طراحی پروتکل (آداب و قواعد فعالیت‌های علمی و پژوهشی) معلمان، افزایش اعتبارات پژوهشی آموزش و پرورش، افزایش نشریات تخصصی برای چاپ و انتشار مقالات علمی معلمان، ایجاد سیستم تشویقی برای آثار منتشر شده معلمان در آموزش و پرورش که نمره Z کمتر از Z جدول در سطح اطمینان ۰/۹۵ و $\alpha=0/05$ (۱/۶۴۵) به دست آورده‌اند، بقیه راهکارها نمره قابل قبولی کسب کرده‌اند. اختصاص بخشی از وظایف آموزشی معلمان (تدریس هفتگی) به پژوهش و تحقیق با کسب میانگین ۳/۸۶، انحراف استاندارد ۱/۲۵، نمره Z ۴/۱۹۵ و ضریب پراکندگی ۳۲/۴ در رتبه اول قرار گرفته است و پس از آن راهکار رسیدگی به وضعیت معیشتی فرهنگیان با کسب میانگین (۳/۶۵)، انحراف استاندارد ۱/۴۴، نمره Z ۲/۷۵۴ و ضریب پراکندگی ۳۹/۴ در رتبه دوم قرار گرفته است. پس از آن برگزاری همایش‌های علمی - تحقیقاتی برای فرهنگیان با میانگین ۳/۲۹ و ضریب پراکندگی ۴۲/۵ در جایگاه سوم قرار دارد و در مقابل، افزایش نشریات تخصصی برای چاپ و انتشار مقالات علمی معلمان با ضریب پراکندگی ۵۵ جایگاه آخر را به خود اختصاص داده است.

جدول ۷- خلاصه تحلیل واریانس یک راهه (مقایسه تفاوت شدت بازدارندگی عوامل مختلف در پژوهش‌های فرهنگی)

منابع تغییرات / گروه‌ها	ss	df	Ms	F
SSB واریانس بین گروه‌ها	۰/۲۸	۴	۰/۰۷	۱/۶۸۳
SSW واریانس درون گروه‌ها	۱/۰۴	۲۵	۰/۰۴۱۶	
SST واریانس کل	۱/۳۲	۲۹	-	

داده‌های جدول ۵ توزیع فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به ۶ گویه مربوط به عوامل فرهنگی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان را نشان می‌دهد. اطلاعات بیانگر این است که بیشترین میانگین (۴/۲۸) مربوط به گویه ۶ است و پس از آن، گویه ۳ با میانگین (۴/۱۸) و گویه ۵ با میانگین (۴/۱۶) به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. در پایین‌ترین سطح، گویه ۴ با میانگین (۳/۸۵) قرار گرفته است. تجزیه و تحلیل داده‌ها براساس آزمون خی دو نشان می‌دهد که چون خی دو محاسبه شده (۶۰/۳۸) از خی دو جدول در سطح اطمینان ۰/۹۹ و $\alpha=0/01$ و $df=4$ (۱۳/۲۸) بیشتر است، پس تفاوت بین میانگین فراوانی قابل مشاهده و مورد انتظار معنادار بوده و با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که عوامل فرهنگی تأثیر بازدارندگی زیادی بر پژوهش‌های فرهنگیان دارند.

مطابق داده‌های جدول ۶، عوامل فرهنگی با بیشترین میانگین (۴/۰۸) به لحاظ بازدارندگی در رتبه اول قرار دارند و پس از آن به ترتیب عوامل فردی (فنی و تخصصی)، نحوه ارائه خدمات پژوهشی، نظام اداری و ساختاری و عوامل انگیزشی بیشترین میانگین (۳/۹۸، ۳/۹۳، ۳/۸۹ و ۳/۷۹) را به خود اختصاص داده و در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها براساس آزمون تحلیل واریانس یک راهه (جدول ۷) برای مقایسه شدت بازدارندگی عوامل پنجگانه بیانگر این است که چون F محاسبه شده (۱/۶۸۳) از F جدول در سطح اطمینان ۰/۹۵ و $\alpha=0/05$ و ۴ و ۲۵ $df=2/76$ کوچک‌تر است، پس تفاوت بین میانگین‌های مورد مقایسه معنادار نبوده، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که تفاوت میزان شدت بازدارندگی عوامل مختلف مورد مطالعه (فردی، انگیزشی، اداری و ساختاری، فرهنگی و نحوه ارائه خدمات پژوهشی) معنادار نیست.

جدول ۸ - رتبه بندی راهکارهای برون رفت از عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان

R	V	Z	S	$\bar{X}$	$\sum X$	راهکارها
۱۰	۴۸/۴	۱/۶۷۸	۱/۶۸	۳/۴۷	۱۲۵	- برنامه ریزی برای فرهنگ سازی و ایجاد بسترهای مناسب پژوهش فرهنگیان
۳	۴۲/۵	۱/۲۰۸	۱/۴۰	۳/۲۹	۱۱۲	- برگزاری همایش‌های علمی - تحقیقاتی برای فرهنگیان
۶	۴۵/۴	۱/۷۹۷	۱/۵۸	۳/۴۸	۱۲۲	- آموزش و ارتقای توانمندی‌های عملی فرهنگیان در زمینه پژوهش (روش تحقیق، جستجوی منابع و تجزیه و تحلیل اطلاعات)
۲	۳۹/۴	۲/۷۵۴	۱/۴۴	۳/۶۵	۱۳۵	- رسیدگی به وضعیت معیشتی فرهنگیان
۸	۴۷/۱	۱/۶۷۳	۱/۶۳	۳/۴۶	۱۲۱	- تدوین اهداف و سیاست‌های کلان علمی برای فعالیت‌های پژوهشی آموزش و پرورش
۷	۴۵/۷	۱/۴۲۳	۱/۵۴	۳/۳۷	۱۱۸	- طراحی پروتکل (آداب و قواعد فعالیت‌های علمی و پژوهشی) معلمان
۱	۳۲/۴	۴/۱۹۵	۱/۲۵	۳/۸۶	۱۴۳	- اختصاص بخشی از وظایف آموزشی معلمان (تدریس هفتگی) به پژوهش و تحقیق
۱۱	۵۱/۸	۲/۱۲۸	۱/۶۸	۳/۲۴	۱۲۳	- بازنگری اساسی و اصلاح نظام ارزیابی فعالیت‌های تحقیقاتی معلمان
۴/۵	۴۵/۳	۱/۵۵	۱/۵۳	۳/۳۸	۱۳۲	- افزایش اعتبارات پژوهشی آموزش و پرورش
۱۲	۵۵	۰/۹۱	۱/۸۱	۳/۲۹	۱۱۲	- افزایش نشریات تخصصی برای چاپ و انتشار مقالات علمی معلمان
۴/۵	۴۵/۳	۲/۱۳۸	۱/۶۴	۳/۶۲	۱۱۶	- الزامی شدن انتشار مقاله برای ارتقای گروه معلمان
۹	۴۷/۷	۱/۵۷	۱/۶۴	۳/۴۴	۱۱۷	- ایجاد سیستم تشویقی برای آثار منتشر شده معلمان در آموزش و پرورش

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق برای فرهنگیان از بازدارنده‌ترین عوامل مربوط به نحوه ارائه خدمات پژوهشی هستند.

عوامل اداری و ساختاری نیز در فعالیت‌های پژوهشی فرهنگیان نقش بازدارندگی دارند. این عوامل با میانگین ۳/۸۹ در رتبه چهارم قرار گرفته‌اند. به کارگیری نیروهای غیر متخصص (با تحصیلات غیر مرتبط) در پست‌های پژوهشی آموزش و پرورش، عدم حمایت مادی و مالی آموزش و پرورش از طرح‌های پژوهشی و طولانی بودن فرایند طرح و تصویب پروژه‌های تحقیقاتی در آموزش و پرورش به ترتیب بازدارنده‌ترین عوامل برای پژوهش فرهنگیان در این مورد به شمار می‌روند.

عوامل انگیزشی در میان عوامل مختلف با میانگین (۳/۷۹) در جایگاه پنجم قرار گرفت. در بین عوامل انگیزشی، عدم ترغیب و تشویق فرهنگیان به مطالعه و تحقیق در آموزش و پرورش، پایین بودن علاقه نسبت به امر پژوهش میان فرهنگیان و عدم همکاری مناسب سازمان‌ها و مراکز اطلاعاتی با معلمان پژوهنده از تأثیر گذارترین بازدارنده‌ها محسوب می‌شوند.

پیرامون سؤال سوم (از دیدگاه دبیران مدارس راهنمایی ناحیه ۲ آموزش و پرورش قم به ترتیب اولویت، راهکارهای مناسب برای مقابله و برون رفت از عوامل بازدارنده پژوهش فرهنگیان کدام است؟) برای ۱۲ راهکار ارائه شده جهت برون رفت از موانع پژوهش فرهنگیان، با وجود کسب میانگین نمره بیشتر از حد متوسط مورد انتظار (۳)، راهکارهای برگزاری همایش‌های علمی - تحقیقاتی برای فرهنگیان، طراحی پروتکل (آداب و قواعد فعالیت‌های علمی و پژوهشی) معلمان، افزایش اعتبارات پژوهشی آموزش و پرورش، افزایش نشریات تخصصی برای چاپ و انتشار مقالات علمی معلمان، ایجاد سیستم تشویقی برای آثار منتشر شده آنها در آموزش و پرورش نمره Z کمتر از Z جدول در سطح اطمینان ۰/۹۵ و $\alpha=0/05$ (۱/۶۴۵) به دست آورده‌اند که نشان دهنده عدم پذیرش این راهکارها از دیدگاه دبیران است. در این میان اختصاص بخشی از وظایف آموزشی معلمان (تدریس هفتگی) به پژوهش و تحقیق اولویت دارترین راهکار شناخته شد و پس از آن رسیدگی به وضعیت معیشتی فرهنگیان و برگزاری

پیرامون سؤال اول (از دیدگاه دبیران مدارس راهنمایی ناحیه ۲ آموزش و پرورش قم عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان کدام است؟) از نظر دبیران همه عوامل فرهنگی، فردی، نحوه ارائه خدمات پژوهشی، عوامل اداری - ساختاری و انگیزشی با کسب میانگین نمره بیشتر از حد متوسط مورد انتظار (۳) در بازداری از پژوهش فرهنگیان مؤثر هستند.

در مورد سؤال دوم (از دیدگاه دبیران مدارس راهنمایی ناحیه ۲ آموزش و پرورش قم نقش بازدارندگی کدامیک از عوامل بر فرایند پژوهش فرهنگیان بیشتر است؟) بر اساس دیدگاه دبیران، عوامل فرهنگی از مهمترین عوامل باز دارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان است که با میانگین (۴/۰۸) در رتبه اول در بین عوامل پنجگانه قرار گرفته است و در این بین پایین بودن روحیه فعالیت‌های گروهی و تیمی میان فرهنگیان برای انجام پروژه‌های تحقیقاتی، نهادینه نشدن فرهنگ پژوهش در بین فرهنگیان و اهمیت ندادن مسؤولین آموزش و پرورش به پژوهش‌های فرهنگیان به ترتیب تأثیرگذارترین عوامل در بازداری از فعالیت‌های پژوهشی معلمان شناخته شدند.

عوامل فردی (فنی و تخصصی) نیز در بازدارندگی فرهنگیان از فعالیت‌های پژوهشی مؤثر است و با کسب میانگین ۳/۹۸ در رتبه دوم قرار دارد. پایین بودن میزان آشنایی معلمان با متدولوژی و روش‌شناسی تحقیق، دشواری استفاده از پژوهش‌های خارجی به دلیل ناآشنایی فرهنگیان با زبان‌های خارجی و وجود اشتغالات فکری مختلف برای امرار معاش، بازدارنده‌ترین عوامل برای پژوهش فرهنگیان، در این باره هستند.

همچنین شیوه ارائه خدمات پژوهشی به فرهنگیان در بازدارندگی فرهنگیان از فعالیت‌های پژوهشی مؤثر است که در مجموع با میانگین (۳/۹۳) در جایگاه سوم قرار گرفته است. فقدان فضای فیزیکی مناسب جهت کارهای تحقیقاتی، فقدان نظام اطلاع رسانی مناسب جهت اشاعه یافته‌های پژوهشی و عدم برگزاری کارگاه‌های مناسب روش

و فرهنگی در جامعه نیز جز در سایه بهره‌گیری از یافته‌های پژوهشی مقدور نمی‌باشد. از طرف دیگر امروزه آنچه ماندگاری و پیشرفت علمی، فرهنگی، اقتصادی و حتی سیاسی یک جامعه را در پی می‌آورد، پژوهش، تولید و مدیریت دانش است. در فرایند توسعه یک جامعه، فعالیت‌های پژوهشی اهمیت ویژه‌ای دارند و اصولاً پژوهش، زمینه‌ساز رشد و توسعه پایدار جامعه است. در عصر حاضر امر تحقیقات پس از آموزش نیروی انسانی به مثابه یکی از ستون‌های لازم برای توسعه سالم فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌رود و فرض توسعه یافتگی در دراز مدت بدون تأسیس یک نظام تحقیقاتی در کشور فرض غیر ممکن است. یکی از رسالت‌های مهم آموزش و پرورش تربیت انسان‌های خلاق و نوآور است و برای انجام این رسالت باید وضع موجود را تغییر داد که پژوهش و نوآوری دو ابزار مهم برای رسیدن به این هدف هستند. دانش بشری روز به روز با تغییر و تحولات جدید روبه‌رو می‌شود و زندگی فردی و اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این میان وظیفه معلمان این است که دانش‌آموزان را برای ایفای نقش در دنیای متحول آماده کنند. معلمی می‌تواند با موفقیت این راه را طی کند که پایه تصمیم‌گیری‌های خود را بر اساس پژوهش قرار دهد. در چنین رویکردی معلم به طور مستقیم و متفکرانه وارد چرخه پژوهش شده، مسائل تربیتی و عمل آموزشی را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این صورت است که معلم بالنده می‌شود، رشد می‌یابد و بینش و اندیشه عملی در بدنه آموزش و پرورش زنده و فعال می‌گردد. در واقع پژوهش محور شدن نظام تعلیم و تربیت و یا وابسته کردن تصمیم‌گیری‌ها به نتایج و یافته‌های پژوهشی، رهیافتی است که نظام تعلیم و تربیت را از کفایت و کارایی لازم برای ایفای نقش در نیل به اهداف توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برخوردار می‌سازد. به عبارتی، تحول در آموزش و پرورش پیش‌نیازی برای پاسخ‌گویی به چالش‌های علمی، صنعتی، اقتصادی، اجتماعی و دستیابی به توسعه پایدار است. یکی از اقدامات اساسی که باید نظام تعلیم و تربیت به آن توجه نماید، نهادینه سازی فرهنگ تحقیق و پژوهش است. معلمان به عنوان کارگزاران اصلی صحنه تعلیم و تربیت به ضرورت و بر اساس نیازهای

همایش‌های علمی - تحقیقاتی برای فرهنگیان به ترتیب به عنوان مهمترین راهکارها مورد تأکید قرار گرفتند و افزایش نشریات تخصصی برای چاپ و انتشار مقالات علمی معلمان جزو کم‌اهمیت‌ترین راهکارها شناخته شد.

لازم به ذکر است که تفاوت میزان شدت بازدارندگی عوامل مختلف فردی، اداری - ساختاری، فرهنگی، انگیزشی و نحوه ارائه خدمات پژوهشی معنادار نیست که نشان از تأثیر پذیری فرایند پژوهش فرهنگیان از تمامی عوامل یاد شده با حداقل اختلاف میانگین دارد.

یافته‌های حاصل از این پژوهش با نتایج تحقیقات کوهن و جنین (۲۰۰۲)، کوک (۲۰۰۱)، همسلی براون و اپلتکا (۲۰۰۴)، کاریون و دیگران (۲۰۰۴)، صافی (۱۳۸۰)، کمالی (۱۳۸۵)، فضل الهی (۱۳۸۸)، سرشتی و همکاران (۱۳۸۹) هم‌خوانی دارد. بر اساس نتایج به دست آمده از تحقیق عوامل فرهنگی مهم‌ترین عامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان است که در رأس آن پایین بودن روحیه گروهی و تیمی قرار دارد. عوامل فردی (فنی و تخصصی) با مهم‌ترین دغدغه یعنی پایین بودن میزان آشنایی معلمان با متدولوژی تحقیق در جایگاه دوم قرار گرفته و پس از آن به ترتیب شیوه ارائه خدمات پژوهشی، عوامل اداری و ساختاری و عوامل انگیزشی قرار دارند. بنابراین مهم‌ترین چالش پیش روی تحقیقات فرهنگیان، ایجاد روحیه تعاون، همکاری و تسهیم دانش و فعالیت‌های تیمی است، برآیندی که نرم و پیچیده و طولانی است اما با ایجاد فرهنگ سازمانی می‌توان آموزش و پرورش را دچار یک تحول اساسی در راستای استقرار رویکرد پژوهش محور نمود. در این بین با اختصاص بخشی از وظایف آموزشی معلمان (تدریس هفتگی) به پژوهش و تحقیق، رسیدگی به وضعیت معیشتی فرهنگیان و برگزاری همایش‌های علمی - تحقیقاتی برای فرهنگیان می‌توان فرایند پژوهش را تسریع نموده و به گام‌های بلندتری نیز اندیشید.

بی‌گمان یکی از ویژگی‌های اصلی آدمی «اندیشه ورزی» است و اندیشه ورزی و تولید گزاره‌های فکری جز در فرایند پژوهش و کنجکاوی‌ها و کنکاش‌های روشمند علمی میسر نیست. و یقیناً فرایند تقویت و توسعه نهادهای علمی

بررسی عوامل بازدارنده مؤثر بر پژوهش‌های فرهنگیان / ۱۳۱

تصویری قمصری، فاطمه و جهان نما، محمد رضا (۱۳۸۵). بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران پژوهشکده مهندسی. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ج ۱۰، شماره ۲، ۱۲۴ - ۱۰۷.

حسن زاده، رمضان. (۱۳۸۲). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: ساوالان.

خوش‌فر، غلام‌رضا (۱۳۷۹). بررسی نقش تحقیق و مراکز تحقیقاتی در توسعه اقتصادی - اجتماعی. فصلنامه رهیافت، شماره ۲۲، ۱۰۳ - ۹۸.

رضایی، اکبر. قدم پور، عزت‌الله و پاشا شریفی، حسن (۱۳۸۷). الگویی برای ایجاد علاقه و انگیزه به مطالعه و پژوهش: بررسی اثر بخشی آن در دانش‌آموزان دوره راهنمایی. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال هفتم، شماره ۲۵، ۱۸۴ - ۱۵۱.

خواجه بهرامی، حسین (۱۳۸۳). شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش معلمان بر فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه معلمان منطقه ماهان کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش بزرگسالان، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی.

زارع احمد آبادی، حبیب. منصور، حسین و طاهری دمنه، محسن (۱۳۸۸). واکوی موانع انجام پژوهش در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقات کشور با استفاده از تکنیک فازی (از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه یزد). فصلنامه مدیریت در دانشگاه اسلامی، سال سیزدهم، شماره ۴، ص ۱۳۳ - ۱۱۳.

سرشتی، منیژه. کاظمیان، افسانه و دریس، فاطمه (۱۳۸۹). موانع انجام تحقیقات از دیدگاه اساتید و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد. فصلنامه راهبردهای آموزش، شماره ۸، ۵۱.

سعادت، لیلیا (۱۳۸۲)، ۳۱ اردیبهشت. بدون جایگاه، بدون آینده. همشهری، ص ۱۰.

صافی، احمد (۱۳۸۰). اهمیت و جایگاه پژوهش در آموزش و پرورش: تلاش‌ها و چالش‌ها و سیاست‌های آینده. پژوهشنامه آموزشی، شماره ۳۵.

حرفه‌ای خود باید به بینش علمی آشنا باشند و کم و بیش از نتایج آن بهره‌مند گردند تا بتوانند نقش اصلی خود را به عنوان یک پرورش دهنده به خوبی ایفا نمایند. بنابراین می‌توان چنین اظهار کرد که یکی از وظایف اصلی سازمان آموزش و پرورش تلاش در جهت هر چه غنی‌تر نمودن دانش معلمان و افزایش توانایی‌های شغلی آنان از طریق ایجاد روح تحقیق و پژوهش در آنها است که در این راستا برگزاری آموزش‌های ضمن خدمت، کارگاه‌های آموزشی جهت آشنایی با روش‌های تحقیق و آگاهی از نتایج پژوهش‌های جدید در عرصه تعلیم و تربیت، همچنین اتخاذ رویکرد معلم پژوهنده یا روش پژوهش در عمل پیشنهاد می‌گردد. زیرا معلم در این رویکرد عمل تربیتی خود را با پژوهش همراه می‌سازد و یافته‌های پژوهشی توسط خود معلم به کار گرفته خواهد شد. از سوی دیگر آشنا کردن معلمان با روش‌های تحقیق، شرکت دادن و تشویق آنان به انجام کار گروهی، تشویق‌ها و حمایت‌های مالی، همان گونه که نتایج برخی از پژوهش‌ها از جمله ادوارد (۲۰۰۲)، سادرلاند (به نقل از خواجه بهرامی، ۱۳۸۳)، جفری و جیمز (به نقل از باجلان، ۱۳۸۵)، عموزاده مهدیرجی (۱۳۸۴)، زارع احمد آبادی و همکاران (۱۳۸۸) در بخش مقدمه نیز نشان می‌دهد، باعث بهبود عملکرد، خلاقیت و گرایش آنان به فعالیت‌های پژوهشی می‌شود که اثرات مستقیم و مثبتی را حداقل در بحث به روز بودن دانش معلمان که رسالت خطیر تعلیم و تربیت را برعهده دارند، خواهد داشت.

منابع

امیری، رضا (۱۳۸۱). پژوهش علمی و موانع آن در ایران. فرهنگ پژوهش، شماره ۱۰۰، ۵۳ - ۵۲.

باجلان، محسن (۱۳۸۵). بررسی موانع اقدام پژوهی از دیدگاه معلمان شهر بروجرد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش بزرگسالان، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی.

تابعی، ضیاءالدین و محمودیان، فرزاد (۱۳۸۶). اخلاق در پژوهشگری. فصلنامه اخلاق در علوم فناوری، سال دوم، شماره ۱ - ۲، ۵۴ - ۴۹.

method of measuring faculty time Distribution. Academic Radiology,9,P,1201-8.

Cook, D. (2001). Research management of what Nature is the concept? ohayo state university.

Edvard, k.(2002). Short steps: Peer support of scholarly activity, Academic medicine, 77, p.939-44.

Entwistle, N. (2002). Research-based university teaching, psychology of review, vol.26.N02.

Hafner, j.p. & Fredrick, H. & lovejoy, j.R. (2000). Scholarly activities Recorded in the portfolios of teacher clinical faculty, academic medicine,75, p.649-52.

Halid, d. & Darrell, RI.(1998). Determinant of research productivity in higher education, research in higher education. 36(6):931-607.

Hemsley-Brown, j. & oplatka, I. (2005). Bridging the research practice gap: Barriers and facilitators to Research use Amony school principals from England and Israel, internationnal journal of public sector management, vol.18, No.5, 20. p.424-446.

Pardcy, P.G. & Roseboom, j. (1998). Development of national agricultural research systems in an international quantitative perspective in technlogy policy for sustainable agricultural growth,1FPR1 policy briefs,no.7,washing ton. D.C.

طیبی، سید جمال الدین (۱۳۷۶). نقش دانشگاه و پژوهش در توسعه ملی. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، شماره ۸ - ۷، ۲۴ - ۱۲۶.

علاقه بند، علی (۱۳۸۵). مبانی نظری و اصول مدیریت آموزشی. تهران: دوان.

عموزاده مهدیرجی، هادی (۱۳۸۴). شناسایی عوامل مؤثر بر گسترش طرح معلم پژوهنده در بین معلمان ابتدایی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی.

فضل الهی، سیف اله (۱۳۸۸). شناسایی و الویت بندی موانع تولید علم از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های استان قم. نشریه معرفت، شماره ۱۴۱، ۱۴۲ - ۱۲۷.

کمالی، محمد باقر (۱۳۸۵). تحقیقات مشارکتی: رهیافت‌ها، تجربیات، پیشنهاده‌ها. فصلنامه روستا و توسعه، سال نهم، شماره ۴، ص ۲۴۷ - ۲۱۷.

محمدی، امیر (۱۳۷۸). واقعیت‌ها و راه چاره‌ها. فصلنامه رهیافت، شماره ۲۰، ۹۸.

منصوری، رضا (۱۳۷۰). نگرشی بر وضعیت تحقیقات در ایران. فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی، شماره ۱، ص ۶۲ - ۶۰.

میر کمالی، سید محمد (۱۳۸۲). رهبری و مدیریت آموزشی (با تجدید نظر و اضافات). تهران: بسطرون.

یحیی، فریبا (۱۳۷۹). تحول روند شاخص‌های تحقیقاتی. فصلنامه رهیافت، شماره ۲۳، ۲۶ - ۲۳.

Abdolhak, M., Grostick, S., & Alice, M. (2001). Health information: management of a strategic resource, USA, W.B. saunders company: P.438-439.

bennis, w. (1999). Changing organization, New York, Mc graw-Hill.

Carrion, M. & Woods, P. & Norman, I. (2004). Barriers to Research utilization Among forensic Mental Health Nurses,International Journal of Nursing studies,4,p.613-619.

Cohen, M.D. & jenning, S.G. (2002). Agreement and Reproducibility of subjective